

ใบความรู้ ๑ เรื่อง หลักการคัดลายมือ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การคัดลายมือ
รายวิชาภาษาไทย ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

จุดประสงค์การเรียนรู้ นักเรียนสามารถอธิบายหลักการและขั้นตอนการคัดลายมือได้

๑. ความสำคัญของการคัดลายมือ

การคัดลายมือเป็นการคัดตัวอักษรไทย มีมาแต่ราชสำนักเริ่มมีตัวอักษรไทย การ “จาร” หรือ “จารึก” เป็นการคัดตัวอักษรไทยลงในหินศิลา จึงเรียกว่า ศิลาจารึก บ้างก็ “เขียนอย่างบรรจง” คือ คัดลงในคัมภีร์โบราณที่ทำจากใบลาน เป็นบทสวดต่างๆ คำสอน คติธรรม ตำรา ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ซึ่งเรียกว่า คัมภีร์ใบลาน

วัสดุที่ใช้ในการคัดลายมือ ประกอบด้วย

๑. วัสดุรองรับการคัดหรือเขียนอย่างบรรจง เช่น หิน กระดานชนวน ใบลาน ผืนผ้า ผืนหนัง กระดาษ ฯลฯ
๒. วัสดุที่ใช้คัดหรือเขียนอย่างบรรจง เช่น แท่งหิน แท่งเหล็ก แท่งไม้ พู่กัน ดินสอ ปากกา ฯลฯ
๓. วัสดุ “สี” ซึ่งบางครั้งการคัดก็ต้องใช้สี เช่น แท่งไม้ พู่กัน จึงจะเห็นลายเส้นตัวอักษร แต่วัสดุบางอย่างก็ไม่ต้องใช้สี เช่น หินชนวนกับกระดานชนวน

ด้วยความสำคัญของการคัดลายมือที่คู่ชาติ คู่อักษรไทยมาแต่ดั้งเดิม จึงเกิดการตั้งหน่วยงานสำหรับคัดลายมือ บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งหน่วยงานนี้จะต้องมีผู้คัดลอก และผู้คัดลอกต้องมีความรู้ในด้านภาษา มีลายมือสวย อ่านง่าย ชัดเจน ซึ่งเรียกว่า เป็นอาลักษณ์ คือ พนักงานผู้คัดลอก และหน่วยงานนี้ปัจจุบันเป็นแผนกอาลักษณ์ กองประกาศิต สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ในปัจจุบันนี้ แม้ว่าจะมีการพัฒนาการพิมพ์ตัวอักษรไทยที่สวยงามขึ้นมาใช้แทน แต่คุณค่าของการคัดลายมือยังได้รับการเชิดชูไว้สูงสุด ได้แก่ การคัดลายมือไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นต้น

๒. รู้จักพยัญชนะไทย

เมื่อสังเกตตัวพยัญชนะจะพบความแตกต่าง ดังนี้

๒.๑ ขนาดของตัวพยัญชนะ

พยัญชนะมีความกว้างน้อยที่สุด ได้แก่ ข ชง จ ช ช ฐ ฐ ร ว

พยัญชนะมีความกว้างขนาดกลาง ได้แก่ ก ค ค ฆ ฉ ฎ ฏ ฑ ด ต ถ ท น บ ผ ฝ พ ฟ ภ
ม ย ล ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

พยัญชนะที่มีความกว้างที่สุด ได้แก่ ฌ ญ ฒ ณ

๒.๒ ส่วนหัวของพยัญชนะ

๑) พยัญชนะที่ไม่มีหัว ได้แก่ ก ฌ

๒) พยัญชนะที่มีหัวออกข้างบน ได้แก่ ง ช น บ ป พ ฟ ม ห ฬ

๓) พยัญชนะที่มีหัวออกข้างล่าง ได้แก่ ภ

๔) พยัญชนะที่มีหัวเข้าข้างบน ได้แก่ ผ ฝ

๕) พยัญชนะที่มีหัวเข้าข้างล่าง ได้แก่ ถ

๖) พยัญชนะที่มีหัวซ้อน ๒ ชั้น ได้แก่ ข ช ช ษ

๗) พยัญชนะที่มีหัวเข้าข้างในตัว ได้แก่ ค ค ศ อ ฮ

๘) พยัญชนะที่มีหัวออกข้างในตัว	ได้แก่ ฉ ด ต
๙) พยัญชนะที่มีหางยาว	ได้แก่ ช ซ ป ฝ ฟ ศ ส
๑๐) พยัญชนะที่มีหางม้วน	ได้แก่ ห ฮ
๑๑) พยัญชนะที่มีหัวหยัก (แตก)	ได้แก่ ข ฃ ฌ ฑ
๑๒) พยัญชนะที่มีส่วนหยักด้านบนอักษร	ได้แก่ ค ต
๑๓) พยัญชนะที่มีเชิงฐาน	ได้แก่ ฐ ฎ ฏ
๑๔) พยัญชนะที่มีส่วนหยักด้านข้าง	ได้แก่ ย
๑๕) พยัญชนะที่ฐานล่างหยักเข้าตัวเป็นพินปลา	ได้แก่ ฝ ฝ พ ฟ ห
๑๖) พยัญชนะที่มีไส้ในตัว	ได้แก่ ษ

๒.๓ โครงสร้างของพยัญชนะที่คล้ายกัน

กลุ่มที่ ๑	ก ก ฎ
กลุ่มที่ ๒	ง จ ว
กลุ่มที่ ๓	ค ต ต
กลุ่มที่ ๔	ร ธ
กลุ่มที่ ๕	ฝ ฝ พ ฟ
กลุ่มที่ ๖	บ ป
กลุ่มที่ ๗	ญ ฌ ฎ
กลุ่มที่ ๘	ท ศ
กลุ่มที่ ๙	ล ส ฉ อ
กลุ่มที่ ๑๐	ห ฮ ษ
กลุ่มที่ ๑๑	ย ค
กลุ่มที่ ๑๒	น ม ห
กลุ่มที่ ๑๓	ข ฃ ฌ ฑ
กลุ่มที่ ๑๔	ฎ ฏ ฐ
กลุ่มที่ ๑๕	ฒ ฑ

๒.๔ เส้นกำกับตัวอักษรที่เรียกว่า “บรรทัด ๕ เส้น”

เส้นกำกับตัวอักษรใช้ในการกำกับความสูงของตัวอักษรเมื่อแรก เริ่มฝึกมีประโยชน์แก่ ผู้เริ่มฝึกให้สังเกตและกำหนดการวางหัวอักษรบน ล่าง กลางตัว การหยักเส้นข้าง เส้นพินปลาหยักเส้นบนตัวอักษร เส้นเฉียง ฯลฯ บรรทัด ๕ เส้นจะช่วยให้ตัวอักษรเป็นระเบียบในแบบเดียวกัน

๓. หลักการคัดลายมือ

๑. นั่งตัวตรง เขียนด้วยมือขวา ส่วนมือซ้ายวางบนกระดาษที่เขียน เพื่อมิให้กระดาษเลื่อนไปมา ข้อศอกขวาวางบนโต๊ะขณะที่นั่งเขียน สายตาห่างจากกระดาษที่เขียนประมาณ ๑ ฟุต

๒. จับดินสอหรือปากกาให้ถูกต้อง โดยดินสอหรือปากกาจะอยู่ที่นิ้วกลาง ส่วนนิ้วนากับนิ้วก้อยอไว้ในฝ่ามือ

๓. การเขียนตัวอักษรให้เขียนให้ถูกส่วน ตัวอักษรตั้งตรง การเขียนพยัญชนะไทยทุกตัวต้องเริ่มเขียนหัวก่อน ยกเว้นตัว ก และ ธ ซึ่งไม่มีหัว เว้นช่องไฟและวรรคตอนให้พองาม วางเครื่องมือให้ถูกต้องตามตำแหน่ง

๔. การวางพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ สระทุกตัวมีตำแหน่งซึ่งสัมพันธ์กับพยัญชนะ เช่น

๔.๑ สระที่อยู่หน้าพยัญชนะ ได้แก่ - แ- - ใ- - ไ-

๔.๒ สระที่อยู่หลังพยัญชนะ ได้แก่ -ะ -า

๔.๓ สระที่อยู่เหนือพยัญชนะ ได้แก่ สระอิ สระอี สระออี สระอือ

๔.๔ ไม้หันอากาศ ไม้ไต่คู้ นิคหิต จะวางเหนือพยัญชนะตรงกลาง

๔.๕ สระที่อยู่ใต้พยัญชนะ สระอุ สระอู

การคัดลายมือ เป็นทักษะชีวิตติดตัวแต่เด็กจนโต หากลายมือสวยงามตอนเด็ก ก็ย่อมมีลายมือสวยงามติดตัวไปจนโตได้ จึงควรมีการสอนคัดลายมือบ่อย ๆ ทุกวัน จนเกิดความรักในความสวยงามของอักษรไทย

๔. อักษรไทยในการคัดลายมือ

การคัดลายมือ มีแบบการคัดตัวอักษรไทยหลายแบบ ที่พัฒนารูปแบบขึ้นมาจากหน่วยงานทางการศึกษา จากหน่วยงานทางราชการ หรือจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ในการสอนคัดลายมือนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะใช้ฝึกรูปแบบตัวอักษรแบบกระทรวงศึกษาธิการ รูปแบบตัวอักษรของกระทรวงศึกษาธิการ

การคัดลายมือแบบกระทรวงศึกษาธิการนี้ เรียกตามโครงสร้างของตัวอักษรว่า “หัวกลม ตัวมน” ประกอบด้วย รูปแบบพยัญชนะไทย สระ วรรณยุกต์ และรูปแบบตัวเลขไทย

๔.๑ อักษรไทยที่เป็นตัวพยัญชนะ

๑) รูปแบบตัวพยัญชนะไทย (กระทรวงศึกษาธิการ)

ตัวอักษรแบบกระทรวงศึกษาธิการ

พยัญชนะ

ก ข ฃ ค ฅ ฉ ง จ ฉ

ช ฌ ฎ ฏ ฎ ฏ ฐ ท ฒ

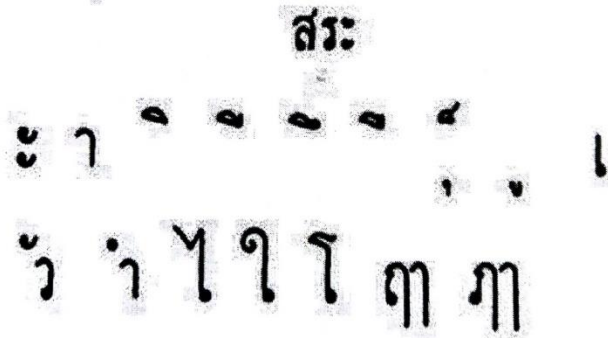
ณ ด ต ถ ท ธ น บ ป

ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ล

ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

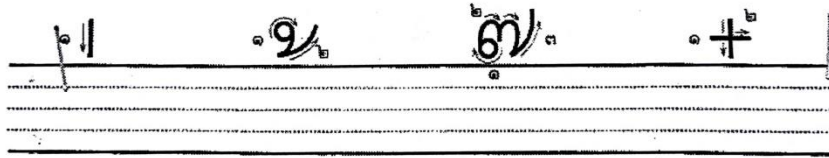
๔.๒ อักษรไทยที่เป็นตัวสระ

๑) รูปแบบตัวสระไทย (กระทรวงศึกษาธิการ)

๔.๓ อักษรไทยที่เป็นวรรณยุกต์

๑) รูปแบบตัววรรณยุกต์

๒) ชื่อเรียกวรรณยุกต์

เรียก ไม้เอก

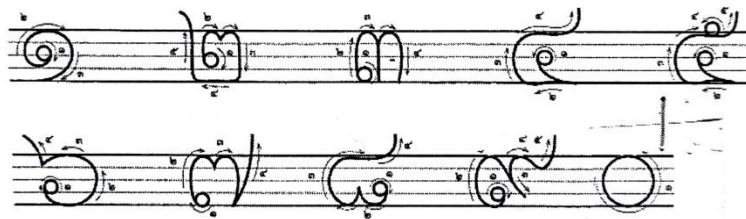
เรียก ไม้โท

เรียก ไม้ตรี

เรียก ไม้จัตวา

๔.๔ อักษรไทยที่เป็นตัวเลข

๑) รูปแบบตัวเลข (กระทรวงศึกษาธิการ)

๕. ประโยชน์ของการคัดลายมือ

๑) สืบสานมรดกไทยไว้คู่ชาติสืบไป

๒) ฝึกสมาธิ และความแน่นของจิต ให้นิ่งไม่วอกแวก

๓) เป็นพื้นฐานในการประดิษฐ์อักษรไทยต่อไป

๔) การคัดลายมือเกิดความประทับใจว่าการพิมพ์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ

๕) บุคคลที่ลายมืองามเป็นบุคคลพิเศษที่มักจะได้รับคามชื่นชม

๖) มีความแม่นยำในคำ และข้อความ